

núleg a gödi építkezésekhez szükséges gyakori átkelések biztosítására építették ezt a, ma is egy rév közelében fekvő, kikötőerődöt.) Az erőd építését Frigeridus *dux* hivatali ideje alatt (Kr. u. 371–373.) fejezheték be. Az erőd I. Valentinianus halála után is használatban maradt. (Elképzelhető, hogy ekkor épültek a szárnyfalak és a saroktornyok is. A saroktornyok lefedésére – a bélyegezetlen tetőtéglák miatt – valószínűleg ekkor került sor.)

MRÁV ZSOLT

88. Dunaszekcső, Török-lyuk

(Baranya megye) I

A löszbe vájt járat 1860-ban nyílt meg. Ekkortól tartja számon a falu lakossága. Eredetét tekintve több monda is fűződik hozzá. Leírása és alaprajza Halász Ferenc, egykori tanító 2000-ben megjelentetett iratai közt megtalálható.⁷ A kutatás célja a mesterséges járat alakjának feltérképezése, valamint rendeltetésének és korának megállapítása volt. A függőleges akna alját elértük, oldalfülkét részben kitisztítottuk. Kiderült, hogy a korábbi alaprajz pontatlan, mely a betöltéstől csupán félig megszabadított járatot mutat be. A teljes alaprajz megismeréséhez számunkra is hátra van még az aknában lévő megbontott oldalfülke (vízszintes járat?) betöltődésének eltávolítása. Ezt a munkát 2003-ban tervezzük elvégezni.

Rendeltetését tekintve kizárhatjuk a pinceként való használatot. A kemény löszbe vájt, viszonylag nagy mennyiségű anyagmozgatással járó munka csak a védműrendszerhez való kapcsolódás feltételezését engedi meg. Ilyen értelemben a járat és akna rendeltetése véleményünk szerint víztároló (?), vagy menekülőjárat volt. (Az akna legalján szerves anyagokra utaló, fekete elszíneződéseket találtunk, egy darab római téglatöredékekkel.)

Korára nézve a belső falakon talált vésetek (graffitik) nem nyújtottak segítséget, hiszen azok mind a 20. század második feléből valók. A betöltődés rétegei alapján csak tudatos eltömés vezetett a feltárás előtti állapothoz, noha nem igazolódott az a szájhagyomány, miszerint szőlővenyigével vegyesen tömedékelték az üreget. Ezen rétegek kora a bejáratnál kimondottan a 20. század második fele, míg beljebb és az aknában már római téglákkal és cserepekkel sűrűn, valamint őskori cserepekkel ritkán vegyült rétegeket találtunk. Ezek a leletek bekerülhettek a járatba akár a római korban, mind pedig a török időkben.

GÁBOR OLIVÉR

89. Elek határa

(Békés megye) Ó, Sza, Á

A 2001-ben megkezdett terepbejárást folytatva 2002-ben is főképp az eleki határ ÉÉK-i és K-i részét térképeztük fel. A tavalyi évben összesen 19 új lelőhelyet találtunk, mellyel 28-ra emelkedett a feltérképezett lelőhelyek száma.

A leletek zömét az egykori, széles folyómeder-szakaszok magaspártjain találtuk. A leletek nagy részét jellegzetes, korongolt szarmata kori, hun kori besimításokkal díszített szürke kerámia adja. Jelentős számban kerültek elő Árpád-kori cseréptöredékek, illetve Árpád-kori hullámvonalakkal díszített kerámiatöredékek. Ezek jelentőségét az adja, hogy a töredékek nagy területen, nagy számban kerültek begyűjtésre, s jelentős részük a friss törések mentén összeállítható.

Ez a 24-es és 25-ös lelőhelyeken a legintenzívebb, ahol a talajművelés következtében pusztuló lelőhelyről szinte fél edények, fazekak állíthatók össze.

A megtalált lelőhelyek egy része igen kis (50×50 illetve 50×70 m) kiterjedésű. A kerámia főleg a 11–13. századra datálható, típusát tekintve Árpád-kori cserépbográcsok töredékei.

Majdnem minden lelőhelyre jellemző a malomkő-, őrlőkőtöredékek előkerülése is. Anyaguk vulkáni eredetű tufa és kemény kristályos kőzet.

A 21. lelőhelyről erősen kopott szürke kerámia és Árpád-kori edénytöredékek mellől került elő egy tuskés, négyszögletes átmetszetű vasnyílhegy. Az úgynevezett páncéltörő nyílhegyek csoportjába tartozik.

A 26. számú lelőhelyen, közvetlenül az elek-gyulai határ eleki oldalán egy másik nyílhegy került elő szórványként. Ez azonban jóval korábbi, pattintott obszidiánból készült. Teljesen épen került elő, kidolgozását tekintve rézkori vagy bronzkori lehet. Sajnos a lelőhely környékének többszöri tüzetes átvizsgálása ellenére sem találtunk kerámiát a területen. A legközelebb mintegy 70–80 m-re egy cseréptöredékekkel jelzett Árpád-kori telep van, ahová azonban semmiképpen sem köthető.

Egy 12. század elejéről származó ezüstpénzt a 28. számú lelőhelyen találtunk, mely megegyezik a gyulai 259. számú lelőhellyel. A gyulai és eleki határ mindkét oldalán található, a lelőhelyet egy földút metszi ketté, mely a határt képezi. Itt egy középkori falu és annak temploma állott egykor. A templom kiszántott téglái és temetőjének sírjai igen jól kirajzolják alapfalait. Közvetlenül az alapfalak szomszédságában, a mélyszántással felszínre került, szétdőlt sírok közül került elő a kisméretű ezüstpénz: Árpád-kori, anonim pénz, csak annyit lehet megállapítani, hogy a 12. század elején verték.

Ez a lelőhely a Szent Benedek-dűlő területén van, ott, ahol a 18. századi térképek Szent Benedek-pusztát jelölik. A lelőhely nagy valószínűséggel azonos a késő középkori Szent Benedek falu maradványaival.

A gyűjtött leletanyagot a békéscsabai Munkácsy Mihály Múzeum Topográfiai Gyűjteményében helyeztük el.

7 HALÁSZ FERENC: Mit tudunk Dunaszekcsőről az őskortól napjainkig. Dunaszekcső, 2000, 98–100.